

“Cổ i ti n” cng chiêng Tây Nguyên – Đ c, m t?

Vi t bi Đào Huy Quy n

Th hai, 25 tháng 4 2011 08:36

Nghệ nhân Gia rai đang chỉnh âm công chiêng | Ảnh Đào Huy Quy n

Thời gian qua, thanh niên các dân tộc Gia rai, Ba na các tộc như Gia Lai, Kon Tum, thng chnh âm các dàn Chiêng t thang 5 âm thành thang 7 âm đ có đ các n t nh c, đánh đ c các bài nh c m i. Hi n tng này đi n ra khá ph bi n nhi u buôn làng và h g i là Chiêng “Cổ i ti n” hay Chiêng “Thanh niên”.

Khi đánh, đng bào treo b Chiêng lên thành m t hàng dài cho m t ng i s đng, ch không c n c m t đ i ngh nhn nh cách đánh truy n thng. H đánh c các bài b n c và nhi u nh t là các bài nh c m i, k c nh c phng Tây.

Hi n tng này trong gi i nghiên c u cũng đã có nhi u ý ki n khác nhau. M t s thì cho r ng: “N u “cổ i ti n” Cng Chiêng nh th t c là làm m t đi b n s c văn hóa c a Cng Chiêng, hòa âm kém và không đ i u khi n đ c ti ng Chiêng khi vang, khi ng t”...Nh ng nh ng ý ki n khác (trong đó có chúng tôi) thì ng c i: Giai đ n l ch s nào cũng có các s n ph m âm nh c c a nó. Cng Chiêng Tây Nguyên trong th i k giao l u văn hóa toàn c u, không th kh kh gi mãi cách đánh cũ và ch th hi n đ c các bài dân ca c c a dân tộc. Trong giao l u âm nh c v i các dân tộc trên th gi i, n u dùng Cng Chiêng Tây Nguyên c a Vi t Nam th hi n đ c các b n nh c đa âm c a h thì ch c ch n s làm cho h thích thú và quý m n chúng ta h n, khi ta nói r ng: “Cng Chiêng c a chúng tôi ch đánh đ c các b n nh c c a dân tộc tôi mà thôi!”. Vì v y, ngoài vi c b o t n các b Chiêng c , các bài b n c , c n đ a nó h i nh p v i trào l u âm nh c chung c a nhân lo i.

“Cổ i ti n” cng chiêng Tây Nguyên – Đ c, m t?

Vi t b i Đào Huy Quy n

Th hai, 25 tháng 4 2011 08:36

Không nên ngăn c n các đ a ph ng “c i ti n” Cng Chiêng, mà c n tôn tr ng quy lu t phát tri n t nhiên c a nó. Vi c đ ng bào đánh bài gì? c m t t p th đánh hay m t ng i, hai ng i đánh? B Chiêng có c u trúc thang âm ra sao?... còn ph thu c vào quá trình phát tri n, giao lu kinh t, văn hóa c a t ng giai đ n l ch s, ch hoàn toàn không ph thu c vào ý mu n ch quan c a các nhà qu n lý văn hóa. Ta đã bi t, âm nh c Vi t Nam đ u th k 20 v n còn là m t n n âm nh c dân gian. Khi ng i Pháp đ a nh c ph ng Tây vào thì VN h i y có phong trào hát nh c Tây. D n d n chuy n sang l y nh c Tây đ t l i Vi t. M t th i gian sau ta m i có nh c Vi t, l i Vi t và d n d n phát tri n thành n n âm nh c Vi t Nam hi n đ i. Rõ ràng là n n âm nh c dân gian Vi t Nam đã phát tri n đ n hi n đ i nh s tác đ ng, thúc đ y t bên ngoài.

T ng t nh v y, phong trào “c i ti n” Cng Chiêng là m t quy lu t t t y u mà ch c ch n không th c n tr đ c. B i, mu n t n t i, t thân Cng Chiêng ph i thay đ i đ phù h p v i xã h i phát tri n, ch a k hi n nay nó đang ch u s tác đ ng r t m nh m t bên ngoài. Do đó, phong trào “c i ti n” Cng Chiêng hi n nay v n không ng ng gia tăng i các buôn làng Tây Nguyên. Theo chúng tôi đó là s chuy n ti p c a quá trình phát tri n văn hóa. R t có th nó cũng đang i th i k “manh nha”, chuy n d n t m t n n âm nh c Cng Chiêng dân gian sang n n âm nh c Cng Chiêng hi n đ i trong t ng lai?! N u nhìn Chiêng “c i ti n” đ i góc nhìn “đ ng” thì rõ ràng nó đáp ng đ c nhu c u sáng t o t i ch và th ng th c âm nh c ngày càng cao c a thanh niên i các buôn làng.

Thanh niên các dân t c Tây Nguyên ngày nay không thích ch i nh ng bài Chiêng c, vì nó đ n đi u l m. Bài Chiêng ch có m t câu nh c c đánh quay đi, quay l i su t c ngày, gây nhàm chán. Còn Chiêng “c i ti n” mu n đánh bài nào cũng đ c. V l i, Cng Chiêng không ph i là th văn hóa “tĩnh” ch n m yên m t ch t x a đ n nay.

Kh i th y có l ng i Tây Nguyên ch s đ ng 1 chi c Chiêng (Chiêng Buà c a ng i X đăng), d n d n h biên ch lên 2 chi c (Chiêng Tha c a ng i Brâu), r i 3 chi c (Chiêng T'rum, Chiêng Vang c a ng i Gia rai, Chiêng So c a ng i Ba na...) Sau này các dân t c đ u có cách biên ch riêng cho mình v i nhi u b Chiêng t 4, 5, 6, 8, 9 đ n 18 chi c, v i nhi u tên g i khác nhau.

Ngày x a, dàn Chiêng c ch đ c dùng đ đánh ti t t u, v i biên ch 1 âm, 2 âm r i 3 âm. T nh ng âm h t nhân c b n đó, sau này do nhu c u đ ng bào đã biên ch tăng s l ng c ph n đ m và ph n giai đ i u. Hi n nay đa s các dàn Cng Chiêng đ u đã bi n đ i v s l ng biên ch, thang âm, đ i u th c và th m chí c cách đánh n a. Rõ ràng l ch s phát tri n c a Cng Chiêng Tây Nguyên luôn luôn ch u s tác đ ng c a xã h i bên ngoài. M c dù Chiêng “c i ti n” có nh ng h n ch nh t đ nh: bè tr m b kém, hòa âm không dày, âm s c c a ti ng Chiêng th ng ngân dài, đ l i b i âm quá m c, không đi u khi n ti ng Chiêng khi ng t, khi

“Cổ i ti n” cng chiêng Tây Nguyên – Đ c, m t?

Viết bởi Đào Huy Quy n

Thứ hai, 25 tháng 4 2011 08:36

vang theo s c thái c a bài nh c.

Nhng ph i th a nh n r ng các b Chiêng “c i ti n” đã đ t đ c nhng thành qu đáng k trên nhi u ph ng di n: Đáp ng đ c nhu c u sáng t o và h ng th v n hóa t i ch c a thanh, thi u nhi trong xã h i m i c a các buôn làng Tây Nguyên; Đánh đ c nhi u bài nh c m i, k c nh c ph ng Tây, nhng v n đánh đ c t t c các bài Chiêng c và dân ca c c a dân t c; Ch c n m t, hai ng i s d ng, không c n huy đ ng c m t đ i ngh nhân mà bài Chiêng v n đ t hi u qu cao; Phù h p v i nghi th c l h i c a th i đ i m i đ a ph ng, nh l h i ra quân, t t tr ng cây, l m ng chi n th ng... nhng v n ph c v đ c các l th c truy n th ng c a dân t c; Giai đ i u Chiêng hay h n, ti t t u phong phú h n, kh c ph c cách đánh cũ là ch có m t câu nh c đánh quay đi, quay l i nhi u l n, gây nhàm chán. R t thu n l i các hình th c trình t u riêng l (đ c t u) và hòa t u v i các nh c khí khác.

So sánh gi a Chiêng c v i Chiêng “c i ti n”, chúng ta th y Chiêng “c i ti n” có nhi u u đ m v t tr i.

Thi t nghĩ, nhng cái “đ c” c a các b Chiêng “c i ti n” s to l n h n r t nhi u nhng cái “m t” v a nêu trên. N u chúng ta v a b o t n đ c các b Chiêng c , các bài b n c , v a phát tri n các b Chiêng “c i ti n”, ch c ch n C ng Chiêng Tây Nguyên v n gi đ c b n s c riêng. Đ ng th i nó d h i nh p v i n n âm nh c c a các dân t c khác trên th gi i và v n x ng đáng là “Ki t tác di s n phi v t th và truy n kh u c a nhân lo i”.

Đào Huy Quy n

ANVN10-11 (06/2010)